

M E C H E L E N

4 E E U W E N

AARTSBISSCHOPPELIJKE
STAD

TENTOONSTELLING

25 JULI-1 OKTOBER 1961

*STAD MECHELEN
KULTUREEL CENTRUM*

LIJST DER PLATEN

1.	Gaetano, Granvelle	Nr	1
2.	Hauchinus	Nr	319
3.	Hovius	Nr	330
4.	Boonen (Gent, St.-Baafs)		—
5.	Cruesen (Mechelen, Zwartzusters)		—
6.	van Wachtendonck	Nr	419
7.	de Berghes	Nr	431
8.	de Précipiano	Nr	450
9.	d'Alsace	Nr	462
10.	de Franckenberg	Nr	498
11.	de Roquelaure	Nr	545
12.	de Méan (Luik. Curtius)		—
13.	Sterckx (Mechelen, Zwartzusters)		—
14.	Dechamps	Nr	646
15.	Goossens	Nr	670
16.	Mercier	Nr	698
17.	Van Roey		—
18.	Sonnius	Nr	145
19.	Luckx, de Méan op zijn sterfbed	Nr	582
20.	Moro, Simon Renard	Nr	44
21.	Moro, Jeanne Lullier	Nr	45
22.	Rubens, Christus	Nr	964
23.	Van Orley, O.L.Vrouw van Zeven Weeën	Nr	263
24.	Moro, Nicolas Perrenot	Nr	24
25.	Wandtapijt	Nr	265
26.	Kindje Jezus	Nr	795
27.	Anna-te-Drieën	Nr	816

De Oprichting van nieuwe Bisdommen in de Nederlanden en speciaal van het Aartsbisdom Mechelen in 1559-1561

In de zestiende eeuw hadden onze gewesten nog de kerkelijke indeling van de Romeinse periode en van de vroege Middeleeuwen. Het bisdom Utrecht omvatte nagenoeg het hele gebied ten noorden van de Grote Rivieren met Zeeland en het noorden van Oost-Vlaanderen; het bisdom Luik bestond uit de oostelijke helft van ons land — behalve een deel van Luxemburg — en uit Noord-Brabant en Nederlands-Limburg; het bisdom Kamerijk strekte zich uit tussen het bisdom Luik en de Schelde; het bisdom Doornik vormde een driehoek tussen Schelde, Noordzee en IJzer-Ieperlee, terwijl het bisdom Terwaan ten westen van de IJzer lag, en het bisdom Atrecht het graafschap Artesië omvatte, nu in Frankrijk. Bijgevolg hield deze tien eeuwen oude kerkelijke indeling geen rekening met staats- of provinciegrenzen, en evenmin met de taalgrens en de geweldige toename van bevolking in deze welvarende gewen. Deze toestand was te abnormaal om te blijven duren.

Reeds herhaaldelijk hadden Vlaamse graven en Brabantse hertogen pogingen gedaan om hierin te verhelpen, maar tevergeefs. Onder Keizer Karel ontstonden evenwel twee bisdommenplannen, die een radicale hervorming voorstonden, maar geen van de twee mocht slagen. Toen echter Keizer Karel V, na zijn troonsafstand, ons land in 1556 verliet om onder de Spaanse zon genezing voor zijn jicht

te gaan zoeken, drukte hij zijn zoon en opvolger Filips II deze oprichting van nieuwe bisdommen heel bijzonder op het hart.

Koning Filips liet over het geval geen gras groeien en stelde een geheim comité samen om de zaak voor te bereiden. Reeds in het voorjaar van 1558 kon een gezant, Sonnius, naar Rome vertrekken. Op 13 mei 1558 arriveerde hij in de Eeuwige Stad en op 12 mei 1559, precies één jaar min één dag later, ging de paus over tot de oprichting van niet minder dan 14 nieuwe bisdommen.

In de bul *Super Universas* van 12 mei 1559, een paar maanden later uitgevaardigd, schenkt de paus een nieuwe kerkelijke indeling aan de hele Nederlanden. In de kerkprovincie Mechelen, tussen de taalgrens in het zuiden en de Grote Rivieren in het noorden, kreeg de aartsbisschop van Mechelen als suffraganen de bisschoppen van Gent, Brugge, Ieper, Antwerpen, 's-Hertogenbosch en Roermond; in de kerkprovincie Utrecht, ten noorden van de Grote Rivieren, stonden onder de aartsbisschop van Utrecht de bisschoppen van Middelburg, Haarlem, Leeuwarden, Groningen en Deventer; de franssprekende kerkprovincie Kamerijk ten slotte omvatte het aartsbisdom Kamerijk met de bisdommen Doornik, Namen, Atrecht en Sint-Omaars. De aartsbisschoppen van Reims en Keulen verloren voortaan alle zeggensmacht in de Nederlanden. Daarenboven bepaalde de bul

dat de bisschoppen een jaarlijks inkomen zouden krijgen van 3.000 dukaten, en de aartsbisschop van Mechelen een inkomen van 5.000 dukaten ; dit inkomen zou gezocht worden in kerkelijke goederen en opbrengsten. Ten slotte bepaalde de bul dat de koning, behalve voor Kamerijk, alle kandidaten voor de bisschopszetels mocht voordragen en dat de paus deze zou benoemen indien ze doctor in de theologie of doctor of licentiaat in het kerkelijk recht waren.

Deze bul van 1559 was zeer algemeen gehouden. Paus Paulus IV en Koning Filips II wezen nu een commissie aan om deze algemene bepalingen in concrete vormen te gieten. Zo liep het nog aan tot 11 maart 1561 — en voor Gent en vier bisdommen in het noorden zelfs tot 7 augustus 1561 - eer de paus de afzonderlijke bullen van de nieuwe bisdommen kon uitvaardigen. Volgens de omschrijvings- en dotatiebul *Ex Injuncto* strekte het aartsbisdom zich uit van de Schelde bij Gent en Oudenaarde tot aan het huidige Limburg, en had als zuidergrens de taalgrens en als noordergrens de Schelde van Gent stroomafwaarts, daarna de Rupel en verder een lijn die oostwaarts doorliep tot aan de neus van het huidige Limburg. Het bisdom Gent strekte zich uit op de linkeroever van de Schelde vanaf ten zuiden van Oudenaarde tot de Scheldemonding, en tot aan Eeklo en Tielt. Het bisdom Brugge omvatte het noorden der huidige provincie West-Vlaanderen, vanaf het bisdom Gent tot aan de IJzer, terwijl het bisdom Ieper zich tussen de IJzer en de taalgrens in Frans-Vlaanderen uitstrekte. Alleen

de Vlaamse streek ten zuiden van Izegem bleef tot een Waals bisdom, nl. Doornik, behoren. Het bisdom Antwerpen strekte zich uit tussen het bisdom Mechelen in het zuiden en de Schelde ten westen, tot over Breda en Turnhout, terwijl het overige gedeelte van de huidige provincie Antwerpen tot het bisdom 's-Hertogenbosch behoorde.

Wat nu de inkomsten aangaat die men de bisschoppen toeweest, bij het aartsbisdom Mechelen werd de benedictijnerabdij van Affligem ingelijfd, d.w.z. dat de aartsbisschop zou kunnen beschikken over de rijke inkomsten van de abdij, ofschoon hijzelf geen benedictijn was ; zo kreeg het bisdom Antwerpen de cisterciënzerabdij van Sint-Bernards op de Schelde, en het bisdom 's-Hertogenbosch de norbertijnerabdij van Tongerlo.

Tien bisdommen onder de 14 pas opgerichte kregen aldus een abdij als "tafelgoed", terwijl de overige vier enkele proosdijen en andere kerkelijke goederen toegewezen kregen.

Ten slotte benoemde Paus Pius IV op 10 maart en op 8 augustus 1561 alle nieuwe bisschoppen, behalve voor Gent. Zo kreeg Mechelen als eerste aartsbisschop kardinaal Granvelle. De grote meerderheid van deze bisschoppen waren verdienstelijke zielenherders die tot de verdieping van het godsdienstig leven zeer hebben bijgedragen.

Wie nu zou menen, dat alles verder van een leien dakje liep, komt bedrogen uit. Verscheidene buitenlandse bisschoppen, die een deel van hun rechtsmacht op de Nederlanden verloren, vooral die van Keulen, Luik en

Reims, voerden te Rome een heftige oppositie, om de bullen te doen intrekken.

In de Nederlanden zelf had echter Filips en zijn eerste minister Granvelle met een heel wat gevaarlijker verzet af te rekenen. Ja, na lange studie zijn we zelfs tot het besluit gekomen dat de oprichting van de nieuwe bisdommen met al wat eraan vastzat, de eerste en voornaamste aanleiding is geweest tot de opstand der Nederlanden, die ons land godsdienstig en politiek in twee delen zou rijten. Wie waren de ontevreden en waarom?

De adel was ontevreden, omdat hij niet was geraadpleegd voor een zo belangrijke kerkelijke maatregel en ook omdat men voortaan een licentiaat of doctoraat in de theologie of het kerkelijk recht moest hebben om bisschop of een der negen voornaamste kanunniken van de 18 bisdommen te worden, terwijl de adellijke zoontjes het vertikten een universitair diploma te behalen. Het volk werd opgezweept door wilde geruchten als zou Koning Filips II langs de oprichting der nieuwe bisdommen de Spaanse inquisitie trachten in te voeren, een echt spookbeeld voor onze vrijheidslievende voorvaderen.

Maar de meest taaie en ook de meest nobele oppositie kwam van de Brabantse abdijen. Sinds honderd jaar hadden ze dapper gestreden om te verhinderen dat een persoon buiten de abdij of de orde abt zou worden, en nu werden drie onder de bloeiendste abdijen voorgoed aan drie bisschoppen ten geschenke gegeven. De Brabantse abdijen hebben dan ook rechtsgeleerden van de universiteiten van Parijs, Bologna en Keulen geraadpleegd, die

de inlijving van de Brabantse abdijen bij bisdommen als een inbreuk op de Blijde Inkomst bestempelden; ja ze hebben zelfs gezanten gestuurd naar de Koning te Madrid om deze van zijn heilloos plan te doen afzien. Antwerpen zou eveneens gezanten naar Spanje sturen om te voorkomen dat er in hun stad een bisschop zou komen zetelen, daar dit de handelaars op de vlucht zou drijven.

Ten slotte heeft ook de hoge adel, aangevoerd door de prins van Oranje en de markies van Bergen, een verwoede strijd gevoerd tegen deze inlijving van Brabantse abdijen. Hierdoor immers kwamen drie door de koning benoemde bisschoppen, waaronder niemand minder dan 's konings trouwe eerste minister Granvelle, als abt in de Staten-Provinciaal van Brabant, het staatkundig organisme dat het tegenwicht moest vormen tegen een centraliserende politiek van Koning Filips. Dit wilden ze in geen geval dulden en ze begonnen een slopingsproces om eerste minister Granvelle in de Nederlanden onmogelijk te maken.

Het duurde tot 1562 eer uit Rome de talrijke bullen in de Nederlanden arriveerden. Een tiental bisschoppen maakten intussen van hun reeds aangekomen aanstellingsbrieven gebruik, om zich in de loop van 1561 en 1562 te laten inhuldigen. Zo deed op 21 december 1561 kardinaal Granvelle zijn plechtige intrede te Mechelen. De hele seculiere en reguliere clerus ging hem tot aan "d'Overste Poirte" tegemoet. De aartsbisschop kwam te paard aangereden, omstuwd door een menigte ruiters, zijn familieleden en edelen, en

begeleid door de ganse magistraat, die eveneens te paard in volle ornaat in de stoet reed. Onder het luiden der klokken trok de stoet naar Sint-Rombouts, waar de deken hem naar het altaar leidde, en vandaar naar de voor hem bestemde plaats. In aanwezigheid van clerus en magistraat, van edelen en volk, werd een plechtig *Te Deum* en *Veni Creator Spiritus* gezongen, en daarna de H. Mis opgedragen.

Het verzet in Brabant nam echter dergelijke proporties aan dat de Koning zich in het voorjaar van 1564 genoopt zag Granvelle uit de Nederlanden weg te roepen, en op 30 juli 1564 een plechtig stuk te ondertekenen waarbij hij beloofde bij de paus aan te dringen om de Brabantse abdijen hun volledige zelfstandigheid terug te geven, terwijl deze zich verplichtten de bisschoppen een jaargeld uit te betalen. De hoge edelen, zoals Oranje en Egmont, die nu het bewind voerden, verwekten een echte wanorde in het bestuur en het calvinisme nam zienderogen toe. Het gerucht liep dat de pas ingehuldigde bisschoppen wel nooit een opvolger zouden krijgen. Het Eedverbond der Edelen, het aanbieden van het request aan de landvoogdes Margareta van Parma op 5 april 1566 en de beeldenstorm zetten het land in rep en roer. Daarop stuurde Koning Filips II zijn grote generaal Alva om de rebellen en ketters te tuchtigen.

In augustus 1567 deed de hertog van Alva aan het hoofd van zijn Spaanse tercios zijn intrede te Brussel. Onze afkeer en veroordeling van zijn schrikbewind, dat duizenden deed uitwijken en honderden het leven kost-

te, moet ons niet beletten zijn verdiensten bij de reorganisatie der kerkelijke hiërarchie in de Nederlanden te erkennen. Toen hij in het land kwam oefenden slechts vier van de veertien nieuwe bisschoppen jurisdictie uit over heel hun bisdom, vier andere over een deel van hun bisdom, en zes waren nog niet eens geïnstalleerd. Na lange onderhandelingen weigerde de paus het accoord van Filips II met de Brabantse abdijen te bekrachtigen, zodat de bullen van 1561 moesten worden uitgevoerd. Nu was de laatste hinderpaal van de baan. Tussen 1568 en 1570 kregen de zes nog vacante bisdommen eindelijk een bisschop. Te Gent werd de eerste bisschop, Cornelius Jansenius, ingehuldigd op 8 september 1568, en te Antwerpen deed de eerste bisschop, Franciscus Sonnius, zijn plechtige intrede op 1 mei 1570. Alle bisschoppen kregen de volle jurisdictie over heel hun bisdom en kregen ook de inkomsten die door hun respectievelijke bullen waren voorzien.

De oprichting van de nieuwe bisdommen in 1559-1570 heeft er machtig toe bijgedragen om de Zuidelijke Nederlanden katholiek te houden. Om ons hiervan te overtuigen hoeven wij slechts naar Noord-Nederland te zien, waar de nieuwe bisdommen in 1580 reeds waren weggeveegd, en waar het calvinisme weldra de overhand kreeg. Wegens haar eeuwen omspannende invloed en belangrijkheid verdiende deze oprichting van nieuwe bisdommen in ons land plechtig te worden herdacht.

M. DIERICKX, S.J.

MOREAU, E. de., S.J. *Histoire de l'Eglise en Belgique*, 5 dln. + 2 aanvullende dln, Brussel, 1945-1952.

ROGIER, L.J. *Geschiedenis van het katholicisme in Noord-Nederland in de 16de en 17de eeuw*, 3 dln. Amsterdam, 1945-1947.

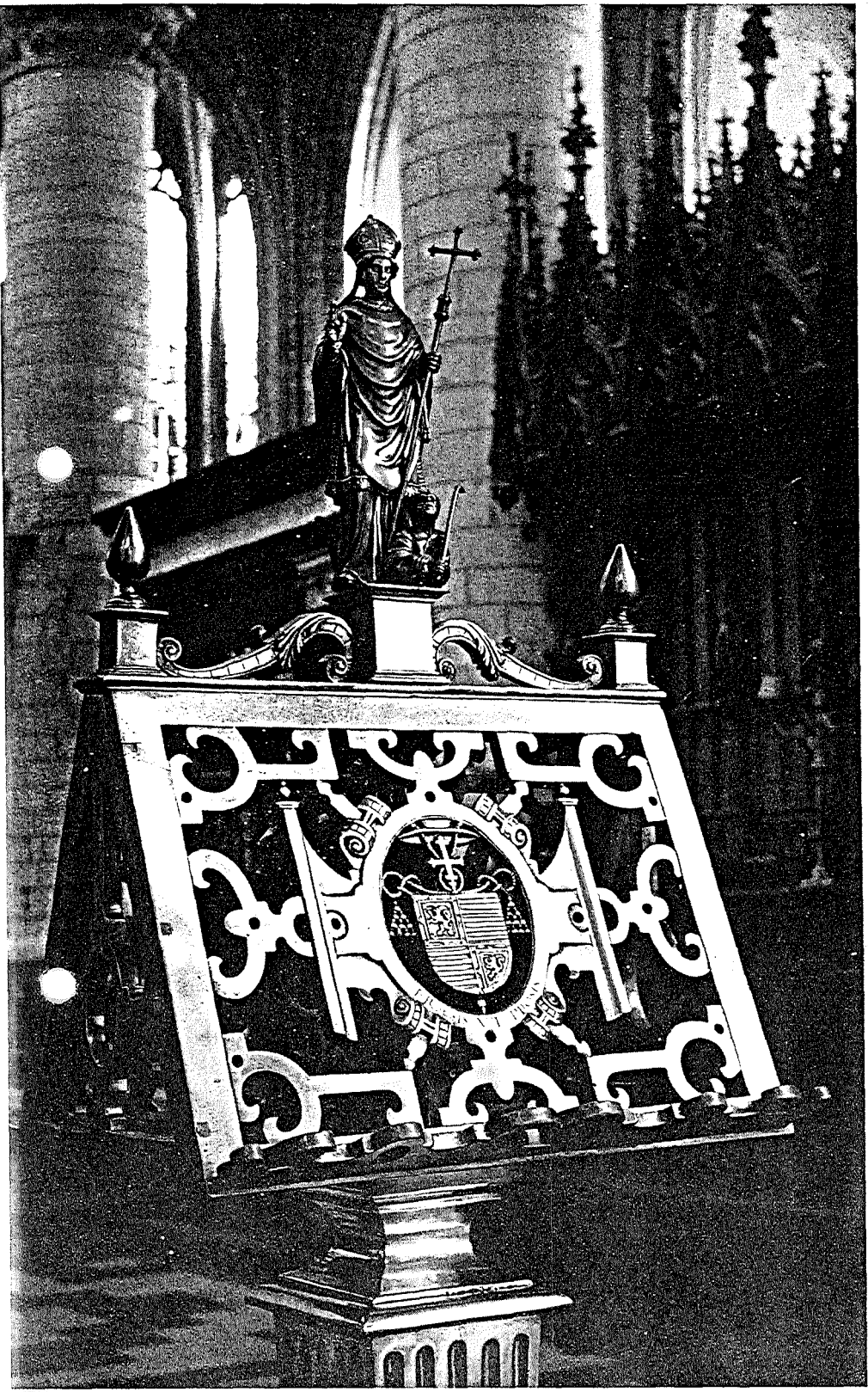
DIERICKX, M., S.J. *De oprichting der nieuwe bisdommen in de Nederlanden onder Filips II, 1559-1570*, Antwerpen-Utrecht, 1950.

CLAESSENS, P. *Histoire des archevêques de Malines (1559-1881)*, 2 dln., Leuven, 1881.

ERENS, A., O. Praem. *Tongerloo en 's-Hertogenbosch, de dotatie der nieuwe bisdommen in Brabant (1559-1596)*, Tongerlo, 1925.

LAENEN, J. *Kerkelijk en godsdienstig Brabant vanaf het begin der IVe tot in de XVIe eeuw, of voorgeschiedenis van het aartsbisdom Mechelen*, 2 dln., Antwerpen, 1935-1936.

WILLOCX, F. *L'introduction des décrets du concile de Trente dans les Pays-Bas et dans la principauté de Liège* (Rec. trav. hist. phil. Louvain, 2e r., fasc. 14), Leuven, 1929.

KANDIDATUREN VAN ALANUS EN TORRENTIUS

E. DE BOULONOIS

315. *Portret van Kardinaal Alanus, buste.*
Burijsgravure - 18.5 x 13.4.
Brussel, Prentenkabinet.
316. *Antwoord van Alanus, op het schrijven met gelukwensen vanwege het metropolitane kapittel, bij gelegenheid van zijn aanstelling als aartsbisschop.*
Mechelen.
Archief Kapittel St.-Rombouts.

Guilielmus ALANUS

317. *Piissima admonitio et consolatio vere christiana ad afflictos catholicos Angliae Augustae Trevirorum, 1583.*
II 5997.
Brussel, Koninklijke Bibliotheek.

Laevinus TORRENTIUS

318. *Poemata Sacra Laevini Torrentii S. Romanae Ecclesiae Protonotarii Archidiaconi Leodiensis.*
Antwerpen, Chr. Plantijn, 1572.
78. E/10.
Mechelen, Grootseminarie.

JOANNES HAUCHINUS

319. *Portret.*
Doek - 79 x 61.
Mechelen, Z.E. Zwartzusters.
320. *Portret, buste in medaillon.*
Burijsgravure - 25.8 x 16.6.
Mechelen, Stadsarchief.
321. *Koorlezenaar.*
Hoge vierkante plint met opschrift. Geprofileerde basis en vierkante gegroefde schacht, naar boven toe verbredend. Dubbele opengewerkte lessenaar, met Floris-bandwerk, bekroond door twee topjes en beeldje van de H. Rumoldus. Opschrift met jaartal "1591" en

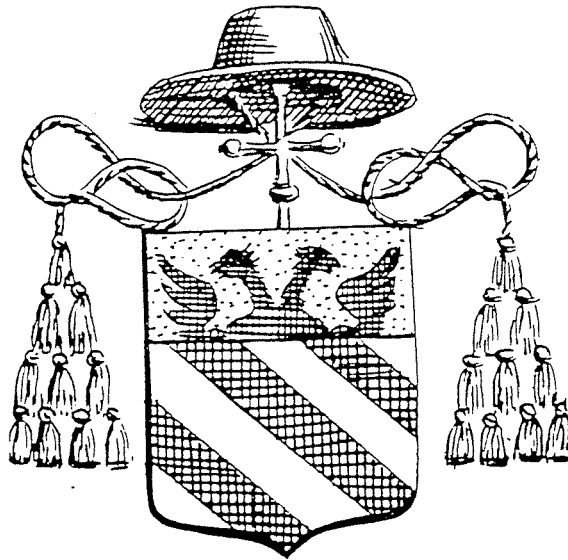
wapen verwijzen naar aartsbisschop Hauchinus van Mechelen (+ 1589) die het nodige geld legateerde voor deze lezenaar. Het ontwerp is van de Mechelaar Libert van Eeghem, die de grafplaats van Leo Betten, abt van St.-Truiden (+ 1607), vervaardigde (thans Museum Byloke te Gent). Op de lessenaars telkens twee stempelmerken nr. 33, van de Mechelse gieter Jan Cauthals II.
Gegoten geelkoper - H. 210; B. lessenaar 80.
Tent. en Lit.: Sterckshof / Jubelpark 1957, nr. 94.

Mechelen, St.-Romboutskathedraal.

322. *Zijn benoeming tot deken, te Brussel 22 juni 1571.*
Archief, nr 3336.
Brussel, St.-Michiel-en-Gudula.
323. *Margareta van Parma schrijft aan de Aartsbisschop dat ze het verzoek om het gratis verzenden der benoemingsbullen heeft aanbevolen, 3 okt. 1582.*
Breve van paus Sixtus V aan de Aartsbisschop, 15 april 1583. - Hij wordt verzocht al de betwistingen tussen de paters Jezuïeten en de theologen van de Universiteit te Leuven aan de paus over te maken (De baianismo et jansenismo mss. originalia et authentica, nr 4).
Mechelen, Diocesaan Archief.
324. *Brief aan A. Farnèse, 2 april 1584.*
Papiers Etat et de l'Audience, nr 234.
Brussel, Algemeen Rijksarchief.
325. *Handtekening van Hauchinus.*
Op schrijven van 1-7-1586.
Mechelen, Stadsarchief.

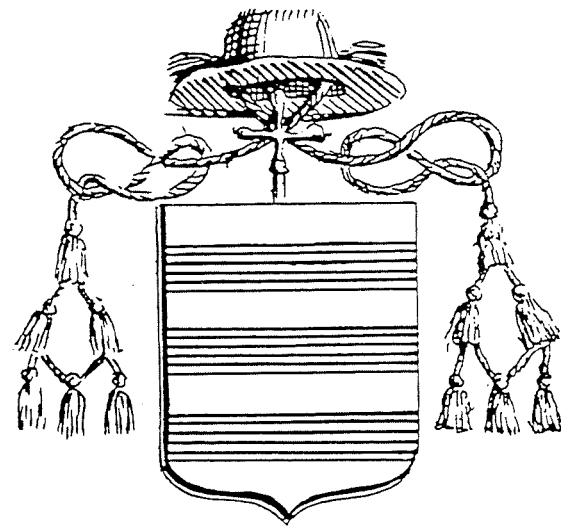
Joannes HAUCHINUS

326. *Pastorale, canones et ritus ecclesiasticos....*
Antwerpen, Christoforus Plantinus, 1589; 8° - M 1.951 (a). Eerste uitgave der herderlijke brieven van Mechelen.
Mechelen, Stadsbibliotheek.

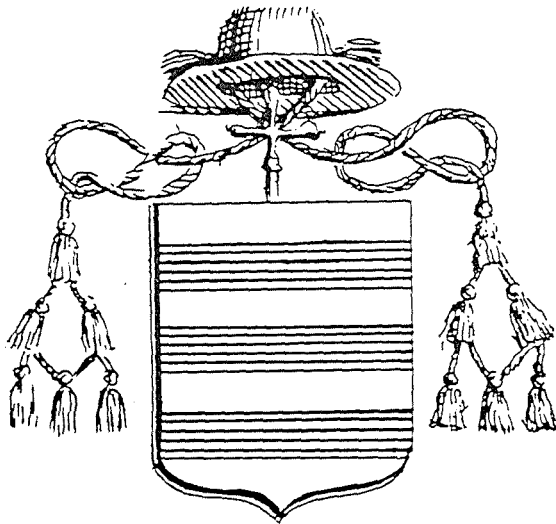
ANTOINE PERRENOT DE GRANVELLE
Eerste Kardinaal-Aartsbisschop van Mechelen
 1517-1586

Antoine Perrenot, oudste zoon van Nicolas Perrenot, zegelbewaarder van Karel V en heer van Granvelle, en van diens echtgenote Nicole Bonvalot, werd geboren te Besançon op 24 augustus 1517 (1). Hij genoot een flinke Renaissance-opvoeding, studeerde rechten te Padua en filosofie te Leuven, leerde verschillende talen en bleek vroeg over een grote geestesrijpheid te beschikken. In 1538, mede door toedoen van Karel V, werd hij bisschop van Atrecht. Weinig echter resideerde hij in zijn bisdom, want Nicolas Perre-

JOANNES HAUCHINUS
 1583-1589

Hij werd geboren te Geeraardsbergen in 1527 op de parochie van St.-Bartholomeus. Hij was verwant met de familie Berlaymont. Na humaniorastudies in zijn geboortestad, nam hij te Leuven een inschrijving in de Pedagogie van de Lelie en kwam als één der eersten uit in de promotie der Vrije Kunsten van het jaar 1548. Als huisleraar van jonge edelen, bezocht hij Duitsland, studeerde hij te Dôle en legde zijn baccalaureaat af aan de universiteit van Dowaaï. Hij werd verbonden aan de kapel van de prins van Oranje. Vervol-

JOANNES HAUCHINUS

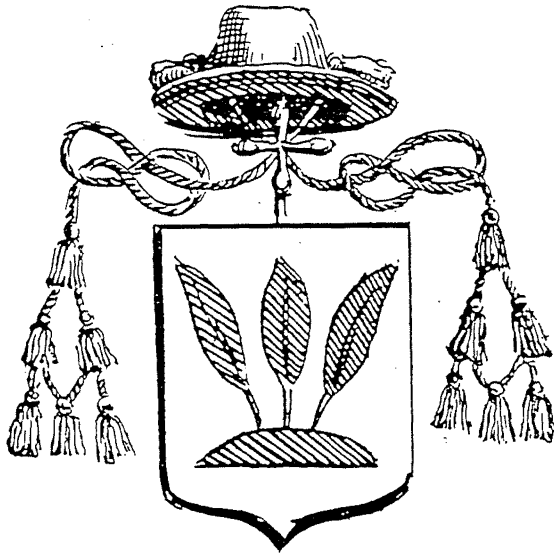
1583-1589

Hij werd geboren te Geeraardsbergen in 1527 op de parochie van St.-Bartholomeus. Hij was verwant met de familie Berlaymont. Na humaniorastudies in zijn geboortestad, nam hij te Leuven een inschrijving in de Pedagogie van de Lelie en kwam als één der eersten uit in de promotie der Vrije Kunsten van het jaar 1548. Als huisleraar van jonge edelen, bezocht hij Duitsland, studeerde hij te Dôle en legde zijn baccalaureaat af aan de universiteit van Dowaaï. Hij werd verbonden aan de kapel van de prins van Oranje. Vervol-

gens werd hij geestelijk rechter van de curie van Mechelen te Brussel.

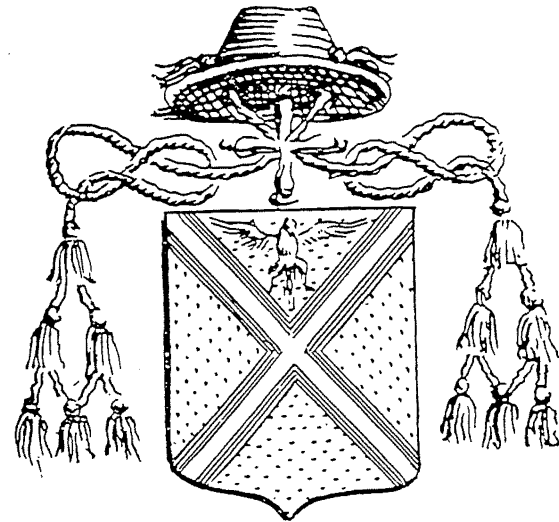
Dank zij François Perrenot, baron van Champaigne en Heer van Ronse, ontving hij op 8 mei 1561 een kanonikaat in St.-Hermes te Ronse ; tot deken gekozen, werd hem aldaar op 23 maart 1568 de taak van plattelandsdeken toevertrouwd. Het kapittel van Ronse werd het slachtoffer van benden uit Oude-naarde. Tot kanunnik van St.-Goedele benoemd, vestigde hij zich te Brussel op 27 mei 1570 en werd op 25 augustus 1571 tot deken bevorderd. In die functie nam hij deel aan het provinciaal concilie te Leuven in 1574. Op 23 september 1578 benoemde M. Morillon, vicaris-generaal van Granvelle, hem tot zijn vicaris en aartsdiaken van het diocees Mechelen te Brussel.

Op 6 juni 1579 drongen de calvinisten, onder het bevel van Olivier van den Tempel, en de Schotse soldaten St.-Goedele binnen en vernielden er de relikwiekast. Het Sacrament van Mirakel kon door Pastoor Hauwaerts gered worden. Op 25 april 1580, na geweigerd te hebben de feesten der Heiligen af te schaffen, werd de deken en officiaal Hauchin, samen met de pastoors en 14 notabelen van de

MATHIAS HOVIUS
1596-1620

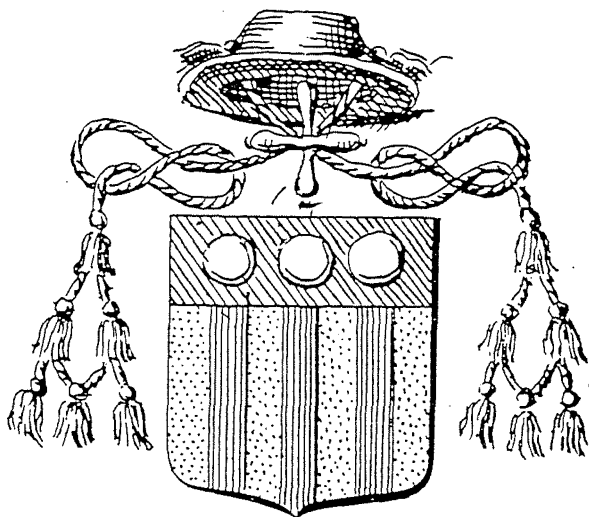
Als zoon van Andreas van den Hove, deken van het voldersambacht, wonende in de Ham, en van Elisabeth Vernanen, werd hij te Mechelen geboren in 1542. Voor zijn eerste literaire opleiding werd hij toevertrouwd aan Martin Duncanus of Verdonck, pastoor van Wormerveer in Holland en oud-rector van het Standonckcollege te Leuven. Aan datzelfde college zette Hovius zijn studies in de filosofie verder en promoveerde als meester in de Vrije Kunsten te Leuven in 1561. Daarna volgde hij de lessen aan het AdriaanVI-college, met als leermeesters in de faculteit der

JACOBUS BOONEN
1621-1655

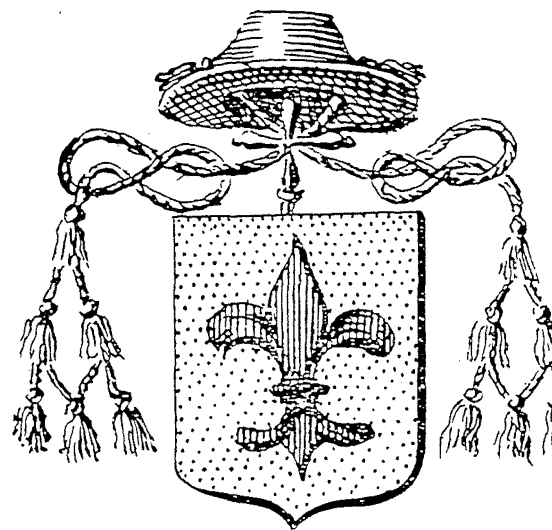
Jacobus Boonen werd op 11 oktober 1573 te Antwerpen geboren. Op 1 april 1616 benoemd tot bisschop van Gent, bekleedde hij deze bisschopzetel tot 7 juli 1620, datum waarop hij aartsbisschop van Mechelen werd. Zijn hele levensregel lag vervat in zijn devies: "*Vince in bono*".

Zijn grootvader, Jacobus Boonen, was raadsheer bij de Raad van Brabant en luitenant van het Leenhof te Brussel. Zijn vader, Cornelius Boonen, eveneens lid van de Raad van Brabant, stierf op 7 juni 1579 aan de gevolgen van een vergiftiging; hij was het slachtoffer van de trouw aan zijn geloof en zijn vaderland.

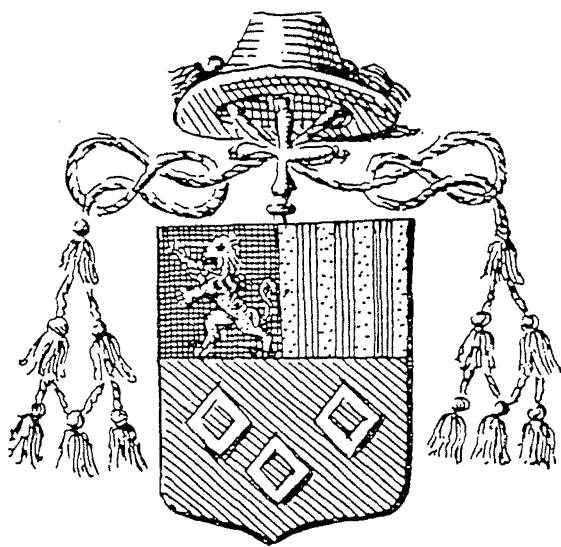
ANDREAS CRUESEN
1657-1668

Geboren te Maastricht in 1591, als zoon van schepen Hubert Cruesen (of Creusen) en van Margareta Vaes, dochter van Diederik Vaes, burgemeester van Tongeren en licentiaat in de beide rechten. Andreas Cruesen ging eerst in Rome studeren aan het Germaans College, nadien werd hij naar Wenen gestuurd om er zijn intrek te nemen bij kardinaal Melchior Klesel. Hij verwierf het doctoraat in de godgeleerdheid aan de universiteit van Wenen en werd vervolgens aangeduid als raadgever van het Hof en vicaris-generaal van de legers van Bucquoy in Duitsland en Hongarije. Weltra werd hij op aanvraag van de Keizer benoemd tot kanunnik van Kamerijk en nadien tot scholaster. In 1631 werd hij door aartsbisschop Van der Burch naar Rome gezonden

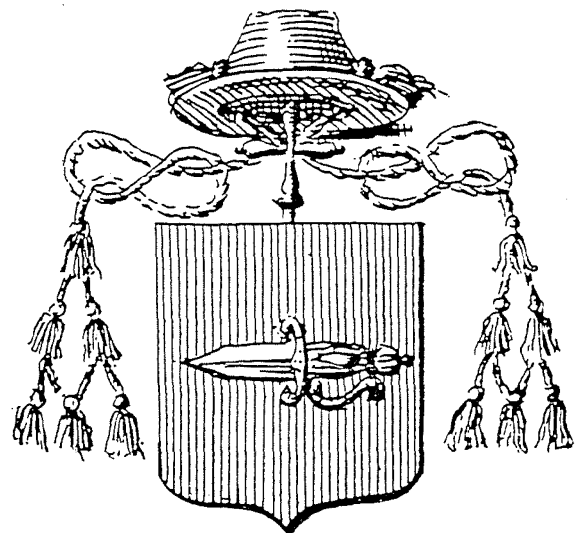
JOANNES VAN WACHTENDONCK
1668

Joannes van Wachtendonck, zoon van Hendrik van Wachtendonck, schepen en burgemeester van Mechelen, en van Vrouwe Catharina van der Hoeven, werd te Mechelen geboren en in St.-Rombouts gedoopt in februari 1592. Van het college te Mechelen, ging hij over naar de paedagogie van het Kasteel van Leuven en promoveerde tot meester in de Vrije Kunsten in 1610, behaalde zijn licentiaat in de godgeleerdheid in 1616, nadien licentiaat in de beide rechten. Gegradueerd kanunnik te Mechelen in 1617, werd hij wederom dra synodaal rechter, officiaal en provisor van het seminarie. In 1638 werd hij tot deken van het kapittel verkozen, geestelijk raadsman bij de Grote Raad, tenslotte proost van de metropolitane kerk en vicaris-generaal van

ALPHONSUS DE BERGHES
1671-1689

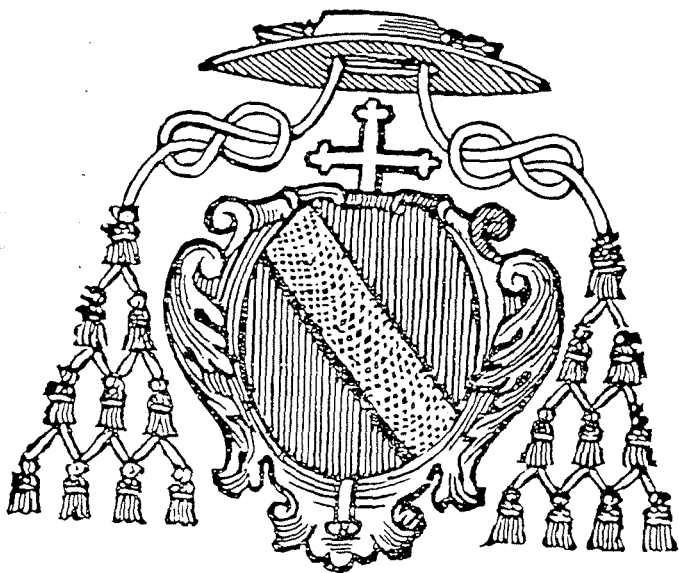
Alphonse de Berghes werd op 9 september 1624 te Brussel geboren en op 2 juli 1667 benoemd tot bisschop van Doornik. De 3^e augustus 1669 werd hij aartsbisschop van Mechelen en hij overleed te Brussel op 7 juni 1689. Zijn devies luidde: "*Descende ut ascendas*" (verneder u om u te verheffen). Hij was de 7^e van 21 kinderen. Zijn vader, Godfried de Berghes, graaf van Grimbergen, was hofmeester van aartshertogin Isabella, leger-

HUMBERTUS-GUILELMUS
DE PRECIPIANO
1690-1711

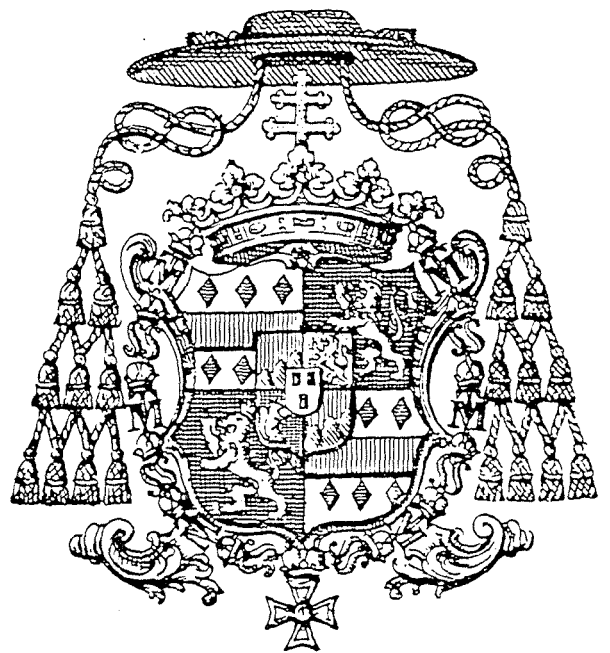
H.G. de Precipiano werd op 12 september 1627 te Besançon geboren. Op 10 april 1682 werd hij bisschop van Brugge en op 21 juli 1690 aartsbisschop van Mechelen. Hij stierf te Brussel op 9 juni 1711. Zijn devies was: *Non in gladio, sed in nomine Domini* (Niet met het zwaard maar in de naam des Heren). Zijn vader, Achilles de Precipiano, baron van Savoye, kolonel in het Spaanse leger, sneuvelde in 1642 te Friedberg. Zijn moeder heette Marthe de Montrichard. Zijn oudste broer, Prosper-Ambroise, eveneens kolonel in het Spaanse leger werd op 18 september 1676 tot graaf verheven; hij stierf in 1707 en

lig
bo
nu
H.
te
cor
Hi
zij
de
gee
dia
hij
Ach
fun
de
gor
kar
kap
wa
duz
166
van
Rij
Raa
10
op
In
van
Sta
van
Ard
den
vaa

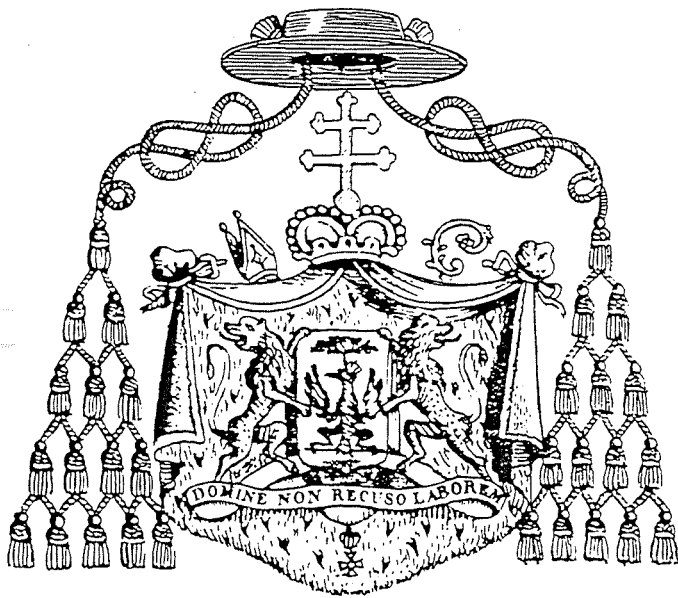
THOMAS-PHILIPPUS
KARDINAAL D'ALSACE
1716-1759

Thomas-Philippe de Hennin-Liétard, gezegd d'Alsace, graaf van Boussu, werd gedoopt op 13 november 1679 te Brussel, als tweede zoon van Philippe-Louis d'Alsace, prins van Chismay, en van Anne-Louise Verreycken, barones van Impde. Op 9-jarige ouderdom verloor hij reeds zijn vader. Hij ving zijn studies aan op het Jezuïetencollege te Brussel. Op 13 juli 1696 werd hij proost van de kathedraal te Gent. Dan ging hij verder filosofie stude-

JOANNES-HENRICUS
KARDINAAL DE FRANCKENBERG
1759-1801

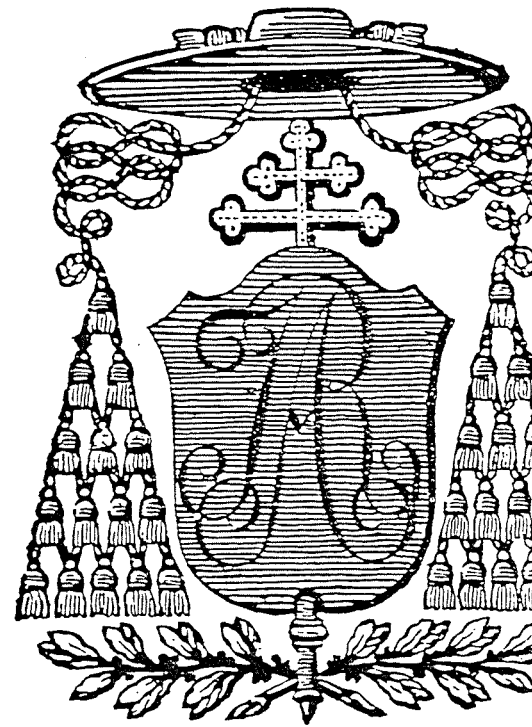
Joannes-Henicus de Franckenberg en Schellendorf werd op 18 september 1726 te Gross-Glogau, in Silezië, geboren, als zoon van graaf Otto en van Marie-Françoise de Khuenberg, overleden op 12 oktober 1728. Jong be-roofd van deze genegenheid deed hij zijn humaniorastudies bij de Jezuïeten van zijn ge-

FRANCISCUS-ANTONIUS DE MÉAN
1817-1831

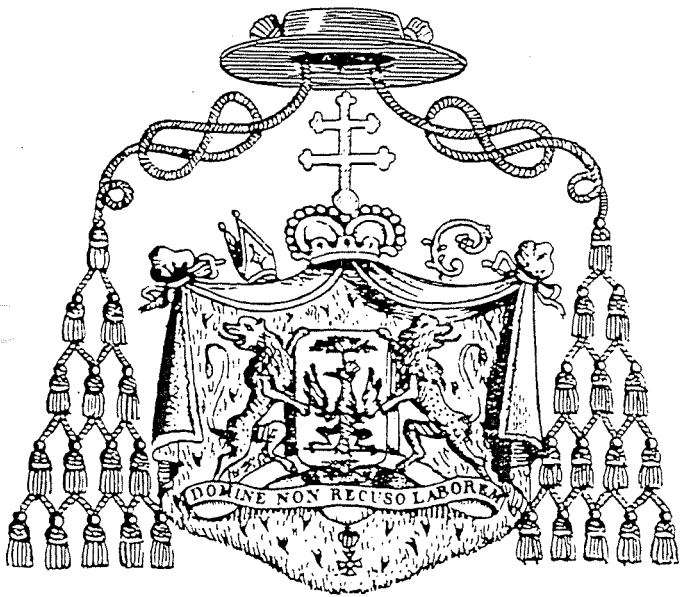
Geboren te Saive op 6 juli 1756, studeerde Franciscus-Antonijs de Méan filosofie aan de universiteiten van Mainz en Dowai. Toegelaten tot het kapittel van Sint-Lambertus op 28 mei 1777, werd hij priester in 1785 en op 19 februari 1786 hulpbisschop van de prinsbisschop van Luik gewijd.

Hij werd tot prinsbisschop van Luik verkozen op 16 augustus 1792. Tijdens de revolutionaire troebelen, die hem tweemaal van zijn

JOHANNES-ARMANDUS
DE ROQUELAURE
1802-1808

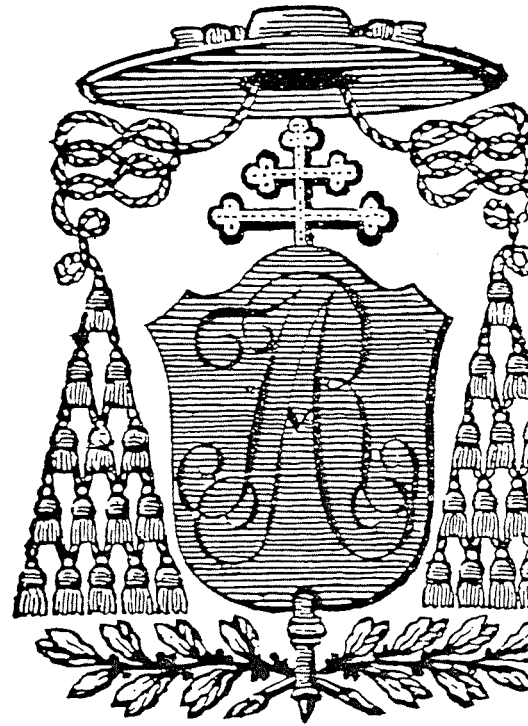
Door Napoleon werden in 1802 alleen getelijken afkomstig uit het Franse moederland tot bisschop in de nieuwe Belgische bisdommen benoemd. Voor Mechelen viel het lot van Jean-Armand de Bessuéjols de Roquelaure geboren de 24 februari 1721 op het kasteel van Roquelaure (huidige gemeente Lasserre Aveyron). Zijn vader, Emmanuel, was

FRANCISCUS-ANTONIUS DE MÉAN
1817-1831

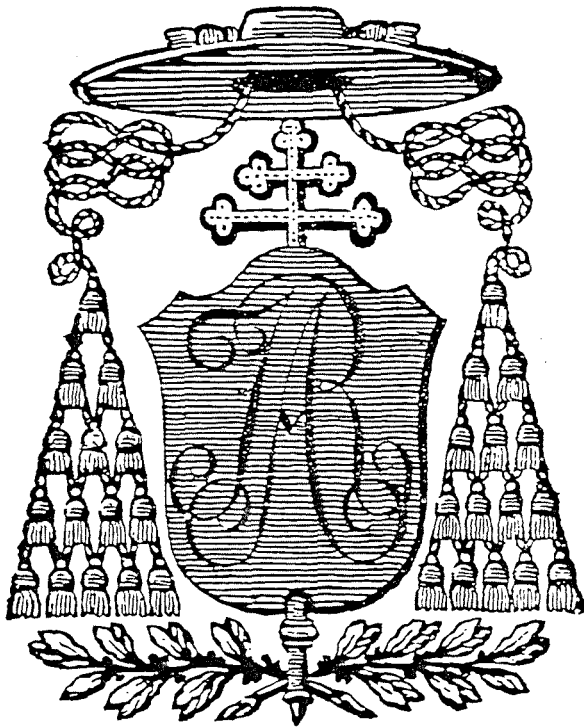
Geboren te Saive op 6 juli 1756, studeerde Franciscus-Antonijs de Méan filosofie aan de universiteiten van Mainz en Dowai. Toegelaten tot het kapittel van Sint-Lambertus op 28 mei 1777, werd hij priester in 1785 en op 19 februari 1786 hulpbisschop van de prinsbisschop van Luik gewijd.

Hij werd tot prinsbisschop van Luik verkozen op 16 augustus 1792. Tijdens de revolutionaire troebelen, die hem tweemaal van zijn

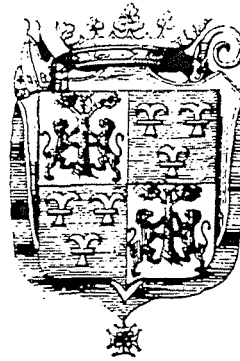
JOHANNES-ARMANDUS
DE ROQUELAURE
1802-1808

Door Napoleon werden in 1802 alleen getuigen afkomstig uit het Franse moederland tot bisschop in de nieuwe Belgische bisdommen benoemd. Voor Mechelen viel het lot van Jean-Armand de Bessuéjols de Roquelaure geboren de 24 februari 1721 op het kasteel van Roquelaure (huidige gemeente Lasserre Aveyron). Zijn vader, Emmanuel, was

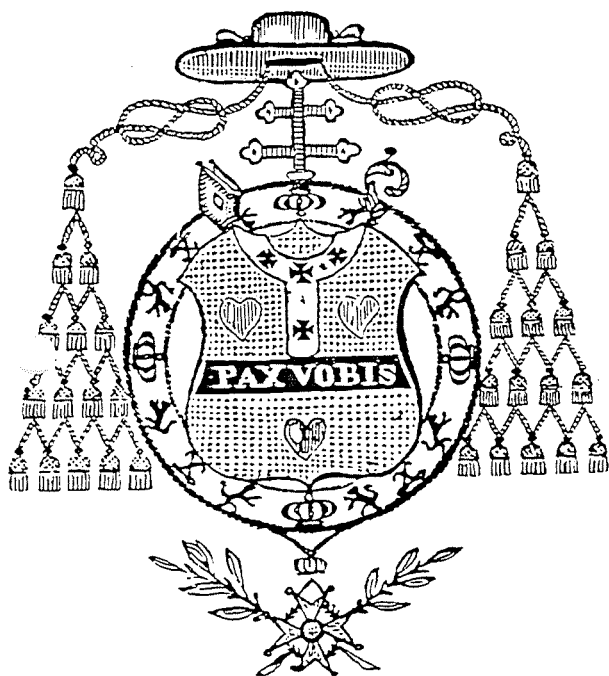
JOHANNES-ARMANDUS
DE ROQUELAURE
1802-1808

Door Napoleon werden in 1802 alleen geestelijken afkomstig uit het Franse moederland tot bisschop in de nieuwe Belgische bisdommen benoemd. Voor Mechelen viel het lot op Jean-Armand de Bessuéjous de Roquelaure, geboren de 24 februari 1721 op het kasteel van Roquelaure (huidige gemeente Lassouts, Aveyron). Zijn vader, Emmanuel, was ge-

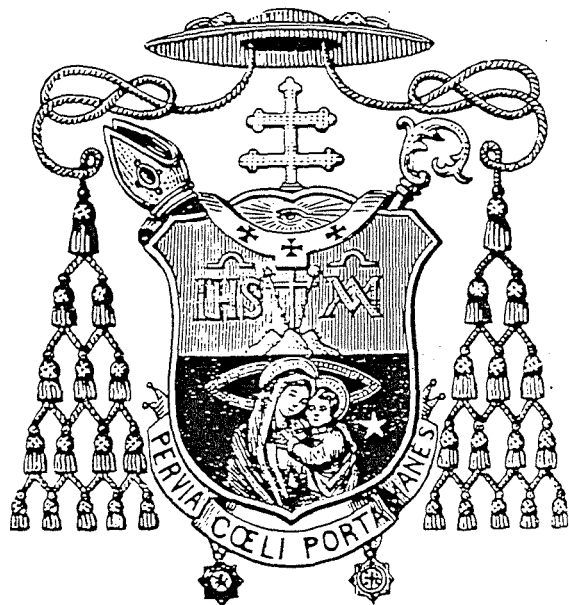
huwd met Jeanne-Marie Baglion de la Salle, zuster van François, die bisschop van Atrecht werd in 1725. Jean-Armand de Roquelaure, benjamin der familie, werd voorbestemd voor de geestelijke stand en ging aan het Saint-Sulpice seminarie te Parijs studeren. Priester gewijd in 1745, werd hij kanunnik en vicaris-generaal van zijn oom langs moederszijde. Twee jaar na de dood van deze laatste, in 1754, werd Jean-Armand door Lodewijk XV aangesteld tot bisschop van Senlis. In 1764 werd hij door de koning tot zijn eerste aalmoezenier bevorderd. Mgr. de Roquelaure wist deze twee waardigheden met elkaar te verzoenen; hij hield een diocesane synode in 1764 en kondigde er een nieuw ritueel af.

In 1776 liet hij het zgn. Brevier van Senlis verschijnen. Hij was een tamelijk bekend redenaar en predikte vaak voor de koninklijke familie. In 1771 werd hij verkozen als lid van de "Académie française". Hij was het ook die het H. Oliesel toediende aan Lodewijk XV, terwijl nochtans iedereen het doodsbed ontvluchtte uit angst voor besmet-

ENGELBERTUS CARDINALIS STERCKX
1832-1867

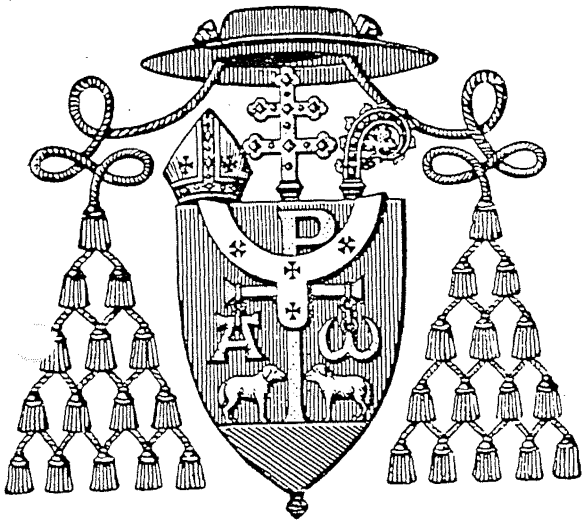
Hij werd geboren te Ophem op 2 november 1792. Na middelbare studies te Leuven en aan het Groot-Seminarie te Mechelen, werd hij op 18 februari 1815 priester gewijd. Benoemd tot professor in de logica en de moraaltheologie aan het Groot-Seminarie en aangesteld als pro-secretaris van het aartsbisdom, werden hem achteraf de parochies Boechout (1821) en O.-L.-Vrouw van Antwerpen (1824) toegewezen. Zijn parochiale actie werd er

VICTOR-AUGUSTUS
CARDINALIS DECHAMPS
1867-1883

Geboren te Melle op 6 december 1810, deed Victor-August Dechamps zijn eerste studies te Melle onder leiding van zijn vader, daarna op het kasteel van Scailmont. Na de lessen gevolgd te hebben aan het seminarie van Doornik (1832-34), werd hij priester gewijd in 1834 en hetzelfde jaar nog naar de universiteit van Mechelen gestuurd om er zijn theologische vorming te voltooien.

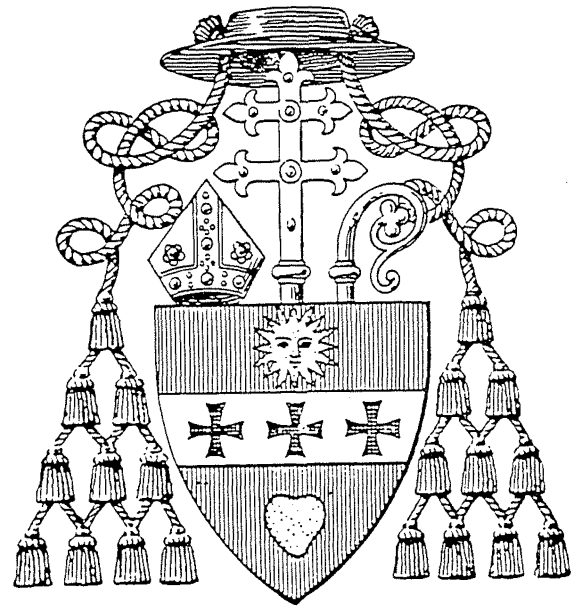
In 1835 in de Congregatie van de Paters Redemptoristen getreden, bekleedde hij er wel-

PETRUS-LAMBERTUS
CARDINALIS GOOSSENS

1884-1906

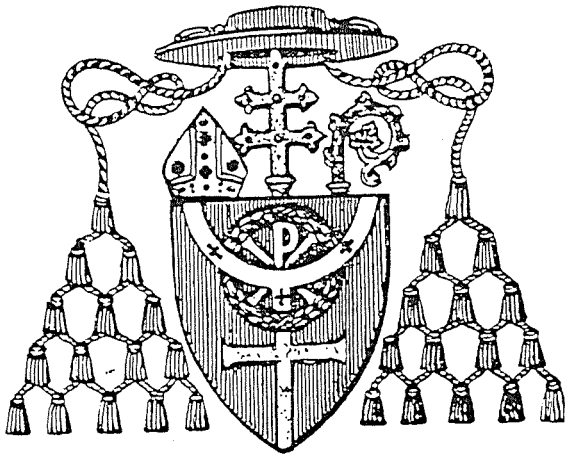
Geboren te Perk op 17 januari 1827, studeerde Petrus-Lambertus Goossens wijsbegeerte en theologie aan het Mechelse seminarie. Hij werd priester gewijd op 25 december 1850. In 1851 werd hij leraar aan het pensionaat in de Bruul, in 1855 onderpastoor in de St-Romboutsparochie en in 1856 aangesteld als secretaris van de aartsbisschoppelijke curie. Als ere-kanunnik sedert 1860, was hij de toegewijde medewerker van de aartsbisschoppen Sterckx en Dechamps. Geheim kamerheer in

DESIDERATUS-JOSEPHUS
CARDINALIS MERCIER

1906-1926

Désiré Mercier werd op 22 november 1851 te Eigenbrakel geboren. Middelbaar onderwijs genoot hij op het St.-Romboutscollege te Mechelen, waarna hij, op de seminaries van dezelfde stad, theologie en filosofie studeerde. Priester gewijd op 4 april 1874, vervolgde hij zijn studie in de theologie aan de Leuvense universiteit. Licentiaat in de theologie werd hij in 1877 belast met de cursus in phi-

JOSEPHUS-ERNESTUS
KARDINAAL VAN ROEY

Geboren te Vorselaar, 13 januari 1874 ;
tot priester gewijd, 18 september 1897 ;
student aan de Universiteit te Leuven, 16
augustus 1897.
Doctor en magister in de godgeleerdheid, 20
juli 1903 ;
docent aan de Universiteit te Leuven, 24 juli
1901 ;
buitengewoon professor, 10 september 1903 ;
gewoon professor, 24 juli 1907 ;
ere-kanunnik van de metropolitane kerk, 19
mei 1907 ;
vicaris-generaal, 30 september 1907 ;
huisprelaat van Zijn Heiligheid, 2 april 1909 ;
protonotarius apostolicus a.i.p., 11 februari
1925 ;
benoemd tot aartsbisschop van Mechelen bij
apostolische brieven van 12 maart 1926 ;

nam bezit van de aartsbisschoppelijke stoel,
22 april 1926 ;

gewijd in de metropolitane kerk, 25 april
1926 ;

werd gepreconizeerd en ontving het Heilig
Pallium op het consistorie van 21 juni 1926 ;
verheven tot kardinaal-priester van de titel
van de H. Maria de Aracoeli op het consis-
torie van 20 juni 1927 ;

primaat van België ;

werd benoemd tot Vicarius Castrensis bij de
Belgische Strijdkrachten, bij dekreet van 7
september 1957.

Doctor *h.c.* in het kerkelijk recht.

Groot-Kanselier van de Universiteit te Leu-
ven.

Groot-Kanselier van de Universiteit "Lova-
nium" te Leopoldstad.

Werkend lid van de "Kon. Vlaamse Acade-
mie voor Wetenschappen, Letteren en Schone
Kunsten van België".

Doctor *h.c.* in de godgeleerdheid van de Ka-
tholieke Universiteit te Nijmegen.

Grootlint met gouden bies van de Orde van
Leopold.

Gouden Medaille van de Nationale Erkente-
lijkheid.

Kruis van 1ste klas "Bene Merenti".

Baljuw Grootkruis van de Souvereine Orde
van Malta.

Ridder Grootkruis van de Orde van het H.
Graf. Ere-Groot-Prior van de Orde van het
H. Graf in België.

Ster van het Rood Kruis van Hongarije.

Grootkruis van de Orde "de Beneficencia"
van Spanje.

VII. ZIJN MAECENAAT

Bernard van ORLEY (ca 1492-1542)

263. *O.L.Vrouw van Zeven Weeën.*

Middenpaneel: Christus aan het Kruis en O.L.Vrouw, en zes medaillons met uitbeelding van de Zeven Weeën van O.L. Vrouw. Deze scènes zijn door de kunstenaar aan gravures van Dürer ontleend. De samenstelling werd evenwel enigszins vereenvoudigd en het aantal personages beperkt. De drie medaillons aan de linkerzijde zijn ontleend aan het leven van O.L.Vrouw van Dürer (minstens sinds 1503), de drie andere komen uit de Passie van O. Heer, van ca 1498. Hierbij dient aangestipt dat Dürer op bezoek kwam bij Van Orley te Brussel in augustus 1521. Op linkerzijde: Jeremias met het Boek der Profetieën in de hand; op rechterzijde: Simeon (of St.-Lucas). Aan de buitenzijde van de luiken: Jezus die afscheid neemt van zijn Moeder, met de wapens van Nicolas Perrenot de Granvelle en van Nicole Bonvalot, zijn echtgenote. Drieluik - middenpaneel 200 x 142,5; zijluiken 200 x 62 - 1513/1520.

Toeschrijving aan Van Orley steunt op: 1) buitenluiken: ze vertonen gelijkenis met deze van de legende van de HH. Thomas en Mathias, uit het Kunsthistorisches Museum te Wenen en de Kon. Musea te Brussel; 2) op de binnenzijde van de luiken staan twee profeten waarvan de vorm overeenkomt met vormen van van Orley: zo is, ondermeer, de profeet rechts, een figuur waarvan de gang en de tulband overeenkomt met de figuur van Job in: De Deugd van Geduld (1520) en dat de handtekening draagt van van Orley; 3) de spreukbanden van deze profeten hebben eendere kronkelingen als deze op de buitenluiken van De Marteling van St.-Thomas en St.-Mathias; 4) één van de medaillons vertoont de Piëta: nagenoeg op dezelfde wijze als de Piëta van van Orley in het Museum te Antwerpen. (Datering en argumenten voor toeschrijving van de hand van Prof. Dr. L. van Puyvelde). Tent. en Lit.: Parijs 1957. Besançon, nr 90.

Besançon, Musée des Beaux-Arts.

Jacques PREVOST (16e eeuw)

264. *O.L. Vrouw met Kind.*

Paneel - 48 x 37 - herk. Granvelle, Boisot.

Lit.: Inventaire des Richesses d'art de la France. Musée de Besançon, 1889, 50.

Besançon, Musée des Beaux-Arts.

265. *Beleg van Tunis.*

Tijdens zijn veldtochten in Afrika, in 1535, was Keizer Karel V vergezeld van zijn hofschilder Jan Vermeyen.

Wanneer de slag om Tunis geleverd werd, was Vermeyen mee vooraan om schetsen te maken van de belegering. Hij kreeg dan van Keizer Karel opdracht 12 kartons naar deze schetsen uit te voeren. Deze werden de Brusselse tapijtwever Willem de Pannemaker toevertrouwd in 1549. In 1554 waren deze wandtapijten klaar. Ze worden nu bewaard in het Palacio Real te Madrid.

Kardinaal de Granvelle liet op zijn beurt door Jan Vermeyen een kanton uitwerken dat de slag om Tunis voorstelde. Ook deze uitvoering werd aan Willem de Pannemaker toevertrouwd in 1555. In 1556 was het werk klaar. Kardinaal de Granvelle betaalde er 720 florijnen voor. Het was bestemd voor zijn paleis te Mechelen. Het tapijt werd op het einde van de zeventjarige oorlog (1763) door maarschalk de Contades aangekocht, en sindsdien bewaard op het kasteel van Montgeoffroy (Maine - et - Loire). In dit tapijt zijn bovenaan de wapens van de Granvelle ingeweven, terwijl op het voorplan Keizer Karel V, in gezelschap van de Granvelle, voorkomt evenals de ontwerper, Jan Vermeyen.

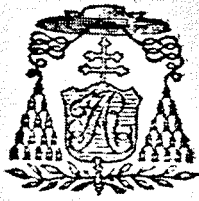
Wandtapijt uit wol en zijde - 355 x 575 - aangekocht in 1951 met subsidies van Ministerie van Openbaar Onderwijs en van de Vereniging tot Verrijking van het Belgisch Artistiek en Folkloristisch Patrimonium.

Tent. en Lit.: Parijs 1957. Besançon, nr 194.

Mechelen, Stadhuis.

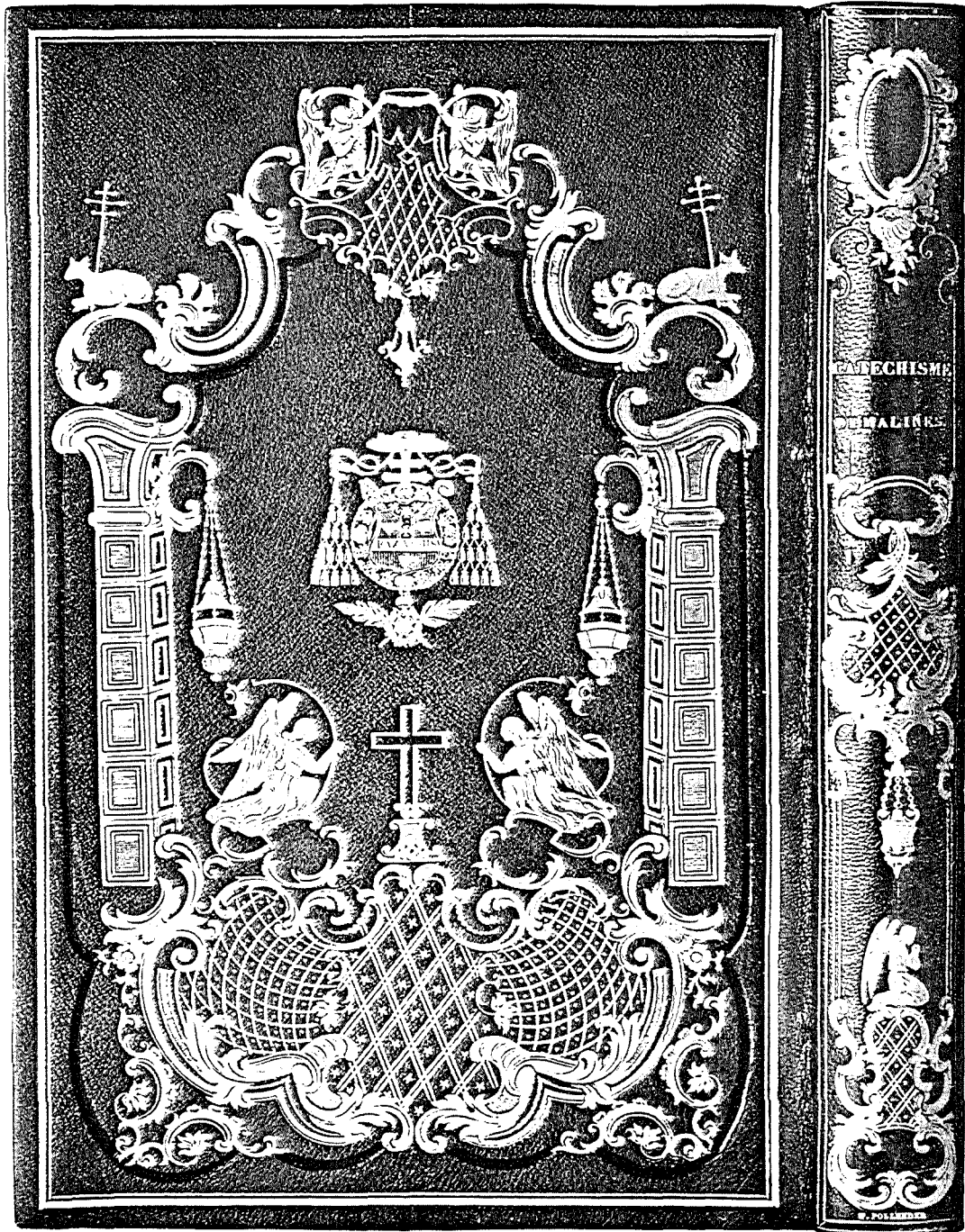
CATECHISMUS
TOT GEBRUIK VAN
ALLE DE KERKEN
VAN HET
FRANSCH KEYZERRYK.

Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.
S. PAUL. Epist. ad Ephesios, cap. IV. §. 5.

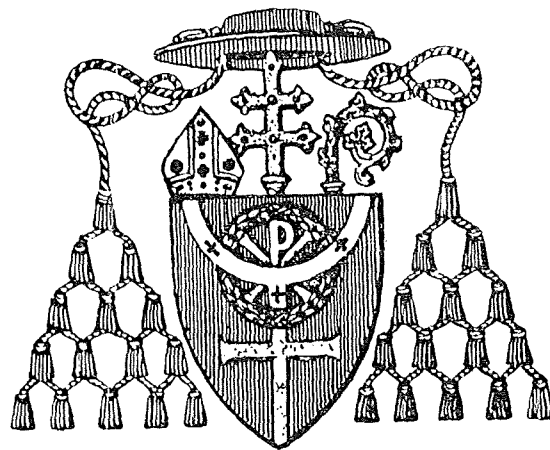
MECHELEN,
By P. J. HANICQ, Boek-drukker van zyne Hoogw.
den Aertbisschop van Mechelen.

1807.

ij de meest mo-
oms hevige reac-
strekkingen wa-
langen naar een
ostolaat en een
elijke doeleinden
vorderde hij een
evotie. Hij stond
or, o.a. door de
met Anglikanen.
voor de heiliging
an de leken-elites.
a van zijn leven
een intens inwen-
d in zijn overtuu-
heid een degelijke
vóór alles deze

JOSEPHUS-ERNESTUS
KARDINAAL VAN ROEY

Geboren te Vorselaar, 13 januari 1874 ;
tot priester gewijd, 18 september 1897 ;
student aan de Universiteit te Leuven, 16
augustus 1897.
Doctor en magister in de godgeleerdheid, 20
juli 1903 ;
docent aan de Universiteit te Leuven, 24 juli
1901 ;
buitengewoon professor, 10 september 1903 ;
gewoon professor, 24 juli 1907 ;
ere-kanunnik van de metropolitane kerk, 19

nam bezit van de aartsbisschoppelijke stoel,
22 april 1926 ;
gewijd in de metropolitane kerk, 25 april
1926 ;
werd gepreconiseerd en ontving het Heilig
Pallium op het consistorie van 21 juni 1926 ;
verheven tot kardinaal-priester van de titel
van de H. Maria *de Aracoeli* op het consis-
torie van 20 juni 1927 ;
primaat van België ;
werd benoemd tot Vicarius Castrensis bij de
Belgische Strijdkrachten, bij dekreet van 7
september 1957.
Doctor *h.c.* in het kerkelijk recht.
Groot-Kanselier van de Universiteit te Leu-
ven.
Groot-Kanselier van de Universiteit "Lova-
nium" te Leopoldstad.
Werkend lid van de "Kon. Vlaamse Acade-
mie voor Wetenschappen, Letteren en Schone
Kunsten van België".
Doctor *h.c.* in de godgeleerdheid van de Ka-
tholieke Universiteit te Nijmegen.
Grootlint met gouden bies van de Orde van
Leopold.
Gouden Medaille van de Nationale Erkente-
lijkheid.
Kruis van 1ste klas "Bene Merenti".
Baljuw Grootkruis van de Souvereine Orde.